

Přednášející: Mgr. et Mgr. Jiří Baroš Ph.D.

Předmět: POLb1008 Tradice politického myšlení

Jeremy Bentham a John Stuart Mill

I. Politické myšlení Jeremy Benthama (Klosko)

I. 1 Benthamova zkušenost a reputace

- *zakladatel utilitarismu* (předchůdci Hobbes a Hume). Svou *etiku aplikuje na reformu* sociálních a politických institucí.
- *zasažen úspěchy přírodních věd*; něco podobného v sociálním světě. Narozen v Londýně v roce 1748. Studoval právo, ale *nesnášel právní praxi*. Zájem o *reformu zákonodárství*. Dva důležité aspekty jeho života:
- (1) *snaha uvést reformy do praxe*. Nabízel se do služeb panovníkům. Př. vězení, chudobinců atd.
- kombinace kritiky existujících institucí s návrhy alternativ (trestní právo, vězeňský systém, pravidla dokazování, soudní procedura)
- *neúspěchy u monarchů a despotů ho směřovaly ke demokracii*.
- (2) Zanechal za sebou *množství spisů i rukopisů*. Nejslavnější díla: *Fragment o vládě* (1776) a *Úvod do principů morálky a zákonodárství* (1789).

I. 2 Teleologické a deontologické morální teorie

- u. pokusem *aplikovat principy Newtona* na politiku a morálku. V základu B. analýzy *přitažlivá síla požitku*. *Silou odpovědnou za chování lidí*. *Standardem hodnocení chování*.
- 2 suverénní páni nad lidstvem: *bolest (strast) a požitek (potěšení, libost)*.
- rozlišení mezi *teleologickými a deontologickými* doktrínami. Telos: cíl, deon: nutnost.
- základním prvkem TD je *dobro*. Správné jednání přináší *největší možné štěstí/dobro*. U. je TD: *identifikace dobra s naplněním touhy* (požitkem). Morální dobro dobré, přináší-li *fyzické dobro* (sem patří jak radosti duše, tak smyslů).
- v DD *správné jednání definováno nezávisle na dobru* (přirozené právo, přirozenost věcí, shoda s Boží vůlí). Správné jednání *v souladu s přirozeným zákonem* (...).

I. 3 Kritika anglického práva

- B. je *soustavně kritizoval*, neprosazuje největší dobro největšího množství. Vyvinulo se *nahodile* v průběhu století. Mnohé zákony *přestaly být užitečné* (např. o mučení a dalších extrémních trestech).
- *kritizuje myšlenku společenské smlouvy jako fikci, přirozený stav jako nesmysl*, smlouvu jako chiméru. Přirozené zákony jen *výrazem preferencí teoretiků*. Obhájcem *právního pozitivismu*; zákony příkazy vydané náležitými autoritami.
- *spojuje právo a suverenitu*. *Suverén: tělesem ve společnosti, nadaným autoritou vydávat zákony*. Lze ho poznat z toho, *že ho lidé mají zvyk poslouchat*.
- *za morálními pravidly není síla suveréna*. Mají *zvyšovat požitek a redukovat bolest* (př. sliby se mají plnit, jinak nespokojenost a bolest).
- *právo a zákony jsou jedna a tatáž věc*. *Právo nevytvořené zákony je kontradikcí* (jako kulatý čtverec); *neexistují přirozená práva*. Je to *rétorický nesmysl*, „nesmysl na chudách“.

- v Anglii je *system common law*. Soudní rozhodnutí *precedenty* pro další rozhodnutí. *Chybí* systematický, psaný *kodex*. Velký *prostor pro soudce*. *Starší rozhodnutí* musí být *reinterpretována*, aby seděla pro nové okolnosti. Podle Burka šlo o *naakumulovanou staleté moudrosti*, podle B. je *common law iracionální*.
- podle Burka *by sociální a politické instituce nepřežily, pokud by nepodporovaly veřejné dobro*. Podle B. mohou *sloužit zájmu partikulárních jednotlivců*, a být tak *škodlivými*.

I. 4 Benthamův utilitarismus

- základem vědecky pozorovatelná skutečnost: lidé sledují *požitek*, a *požitek* by měl zakládat *morálku*.
- dovoluje v *morální deliberaci* dosáhnout *jistoty*. *Morálnost jednání: zvyšuje, nebo snižuje potěšení? Několik zjednodušujících předpokladů:*
- *zájem společnosti je součtem zájmů členů*, z nichž se skládá. *Společensví není ničím víc než lidé*, z nichž se skládá. *Zjistit největší dobro největšího počtu = přezkoumat důsledky navrhovaných politik na lidi*. B. *si nedělal starosti s pohybem mezi požitky a bolestmi různých lidí, či různých aktivit*. *Požítka chápal jako věci – hmatatelné, měřitelné vlastnosti, které lze srovnávat mezi sebou*. *Zdrojem potěšení jsou fyzické pocity lidí*.
- podle B. *lze kalkulovat důsledky všech možných jednání v termínech potěšení a bolesti*. **Série proměnných**, které dovolují odhalit jejich velikost: *intenzita, trvání, jistotu, blízkost/vzdálenost, plodnost* (šance, že štěstí bude doprovázeno podobnými pocity), *čistotu* (šance, že nebude následováno opačnými pocity) a *rozsah*.
- dané proměnné *jasné, zakotvené v common sensu* (nejsou ale kvantitativně precizní). *Různí lidé navíc mohou hodnotit stejnou situaci různě*. *Meziosobní srovnání činí u. komplexnějším, než si B. představoval*.
- *veřejné politiky*, týkající se aktivit většího množství lidí, by měly být *hodnoceny podle jejich důsledků* pro lidi, kteří jsou jimi *zasazeni*. *Princip největší štěstí největšího počtu*. *Racionální přístup k problémům veřejné politiky*.
- *hledání co nejefektivnějších prostředků k dosažení cíle*. *Odlíšné politiky mohou být hodnoceny s ohledem na určitý cíl*. *Snazší jednotlivé politiky hodnotit v u. termínech než jinak* (tj. v metafyzických a náboženských termínech).

I. 5 Analýza trestního práva

- *principy britského trestního práva zmatené a konfliktní*. *Důvody kriminalizace jednání různé – zvyk, náboženství, pověra*. *Nejasný vztah trestů k závažnosti zločinů*, některé např. *excesivně tvrdé*.
- B. *navrhnul alternativu*. Např. *na výšku trestů aplikoval princip užítka*.
- *východisko: lidé se obvykle zaměřují na sledování svého vlastního zájmu*. Měli by být *ponecháni sami, jak je to možné*. *Obvykle jednají ve svém nejlepším zájmu*. *Sami úspěšnější než s pomocí vlády*. *To neplatí vždy*. *Zájmy lidí nejsou vždy kompatibilní: zájem krást (mít peníze bez práce)*. *Tomu musí právo zabránit, a to tresty*.
- u. *teorie trestání založena na odstrašování: odradit od jistých druhů jednání*.
- Alternativní pohledy na trestání:** (a) *náprava* (aby se pachatel stal lepším člověkem, a do budoucna nepáchal trestné činy), (b) *odplata* (oko za oko, zub za zub). *Trestné činy narušují právní řád. Nutno za to platit*.

- třeba *zabránit činům zmenšujícím štěstí společnosti – a to tresty. Ty přináší bolest, zmenšují štěstí pachatele. Způsobují strach. Jsou nutným zlem, aby se zabránilo větším zlům. Zbytečné však, aby tresty přehnaně přísné.*
 - *trest má zabránit velkým zlům. Jednání musí být úmyslná. Netrestat mladé děti a psychicky nemocné. To neužitečným utrpením; nebudou odrazeni do budoucna.*
 - *trest musí mít jasný vztah s trestným činem. Čím závažnější škoda pro společnost, tím tvrdší trest. Přejeme si ale trestat lidi nejméně, jak je to možné. Trest by měl přinést co nejmenší bolest, ale zároveň odrazovat.*
 - *přesná kalkulace nemožná, ale tyto racionalizují trestní právo. Navíc, s podobnými zločiny zacházet podobně. Barbarské tresty eliminovány.*
 - *trest není ospravedlněn:*
 - (1) *nepomáhá veřejnému dobru*
 - (2) *nebezpečí, že nevinní budou potrestáni.*
- Od daných jednání tudíž jen odrazovat morálním nesouhlasem.*

I. 6 Utilitarismus a demokracie

- *B. neúspěšný v aplikaci svých politik. Podle něj zdrojem odmítnutí to, že vlády byly nedemokratické. Reformám bráněno, protože Parlament favorizoval úzké zájmy.*
- *utilitární obrana demokracie. Vláda musí mít silné incentivy podporovat největší dobro společnosti.*
- *jednání lidí ovládáno sebe-zájmem. Vládci nezlepší podmínky bez vlastního zájmu. Jejich zájmy a zájmy lidu se nemusí krýt. Aby vládnoucí sledovali veřejné dobro, musí být odpovědni veřejnosti. Jsou-li jí kontrolováni, je v jejich zájmu sledovat dobro společnosti, aby se udrželi v úřadu. Nutnost rozšířit volební právo, aby rozložena moc šlechty. B. navrhoval roční volby, publikaci parlamentních debat, regulování (povinné) účasti členů parlamentu a různé volební reformy (tajné hlasování, změnu velikosti volebních okrsků).*
- *volební právo by se mělo rozšířit, jak je to možné. Není-li určitá skupina zahrnuta, její zájem nebude slyšen. Pokud úzké volební právo, vláda slouží malé části populace.*
- *kontrast mezi B. a Burkem. Oba kritiky přirozených práv. Burke: nebyl příznivcem demokracie, důležitost stability systému. Odtud role pozemkové aristokracie.*
- *B. podezřívá šlechtu, je řízena sebe-zájmem a nesleduje veřejné dobro. Demaskuje fikce, skrze něž sociální skupiny matou další. Odpovědnost lidu.*

I. 7 Utilitaristický liberalismus

- *rysy liberální politická teorie:*
 - (1) *primát racionálního a na svůj zájem orientovaného jednotlivce. Ten je stavební kámen společnosti. Práva existují před vstupem do společnosti. Ta je má chránit.*
 - (2) *společnost není nic jiného než souhrnem jednotlivců.*
 - (3) *politika je instrumentální. Podporuje zájmy, není cílem o sobě.*
 - (4) *klasická liberální koncepce státu, včetně jeho funkcí a institucí, je negativní a minimální. Existuje primárně pro ochranu vlastnictví, užívá donucující prostředky (tj.*

trestá lidi, kteří porušují vlastnictví ostatních). Základní státní instituce donucující (policie, soudní a vězeňský systém a vojsko).

(5) liberální koncepce *svobody je negativní*: absence donucujícího zasahování ze strany dalších lidí. Jednotlivec může sledovat své zájmy.

- otázka Benthamova liberalismu?

I. 8 Defekty Benthamova utilitarismu

- (1) *lidskou motivace*: lidé přirozeně *usilují o požitek*. Princip užitku *nemůže být dokázán*; *řetězec důkazů* musí na něčem spočívat.

- problém: *lidé sledují mnohé věci, které nezvyšují potěšení*. Obět' pro druhé.

- B. činí *psychologické tvrzení ex definitione pravdivé*. Jakékoli jednání je prováděno s cílem zvětšení štěstí. *Neužitečná kategorie*. Jako když řekneme, že pravda je, že cokoliv je, je.

- *měření kvantity požitku dle přesných proměnných*. Pokud *různé varianty jednání, lidé sledují největší kvantitu požitku*. Ale to není pravda. *Lidská motivace je daleko komplikovanější*. To *nabourává axiom, že lidé žijí pod dvěma suverénními pány* (bolestí a potěšením).

- (2) *Vztah mezi dobrem jednotlivce a společností*. 2 způsoby počítání toho, co znamená pro určitého člověka jednat pro největší možné štěstí: (a) *počítat důsledky pro daného člověka*, nebo (b) *pro každého, který by byl zasažen daným jednáním*. Dle B. *malé rozdílly*.

- *komplikovanější*, když tyto dva způsoby počítání povedou k odlišným důsledkům, tj. kdy je *konflikt mezi tím, co je dobré pro jednotlivce a společnost*.

- B. *představuje princip užitku v termínech konsekvencí pro každého*, kdo je daným jednáním *zasažen*. *Postoj zákonodárce*. Jak by *společnost jako celek mohla být zasažena* určitými návrhy. *Kalkuluje v termínech zájmů všech zasažených stran*. *Požadavek, aby důsledky jednání byly kalkulovány v termínech zájmů všech dotčených lidí, koliduje s psychologickou skutečností, že jsou lidé vždy motivováni sledovat své dobro*. *Konflikt mezi B. pozorováním lidského chování a morálními doporučeními*.

- (3) *Ochrana jednotlivců a menšin před tyraní většiny*: *sociální politiky by měly sledovat největší dobro společnosti*. Tzn. *omezení svobody různých jednotlivců, zvláště členů minorit*. *kalkul podporuje potlačení menšiny*. *Argument, že menšina má právo na své jednání, nemůže u. přijmout*.

- to *svědčí pro klasický liberalismus proti u*. *Doktrína práv je spjata s posvátností jednotlivce*. *Nezcizitelná, přirozená práva vyjadřují fakt, že každá osoba je důležitá a vyžaduje určitý chráněný prostor*. *Její nezávislost nemůže být obětována pohodlí či štěstí většiny, i když by z toho společnost benefitovala*. *Odstranění práv učiní jednotlivce zranitelným*. *Pokud lidé nesnesou výjimky ze svého životního stylu, u. vytváří masovou, homogenizující společnost*.

II. Politické myšlení Johna Stuarta Milla (Klosko)

II. 1 Millova výchova a její „rozšíření“

- narozen roku 1806 v Londýně. *Neobyčejné vzdělání od otce* (James Mill). Ve 3 letech studoval řečtinu, v 8 latinu. V 10 četl Platóna. Četl o historii. Otec netrpělivý a přísný.

- ve 13 začal studuje *politickou ekonomii* (Davida Ricarda): jeho poznámky otec využil pro spis *Základy politické ekonomie* (1821).

- stal se *uvažujícím strojem*. Otec věřil v neomezenou možnost zlepšení morálních a intelektuálních podmínek lidstva skrze vzdělání.
- M. editoval *rukopisy B. o soudním dokazování*. Poprvé četl B. v 15 letech. Našel se v něm; *chtěl být též reformátorem světa, názorů a institucí. U. jeho náboženstvím.*
- *krize* (1826): *ztratil radost ze života*. Ptal se, jestli neztratil *schopnost cítit. Deprese; z ní se dostával objevem poezie* (Wordsworth) a *filosofie* (Coleridge).
- šlo o *intelektuální krizi: to, v čem byl vychován, nebylo zcela pravdivé. Otcovo učení podceňovalo cítění*. M. vědom *síly svého vzdělání, ale také nedostatků*. Začal si všimnout *emocionální stránky života; potřeba její integrace do své filosofie*.
- největším nedostatkem sociálních filosofí *nikoliv nesprávnost, ale nekompletnost. Pravda částečně se zaměřuje za celek*.
- nedostatky B. vidět v jeho *pohledu na lidskou přirozenost*. Neznal to, jak se vytváří pocity; *omezený pohled na to, čím je jednání ovlivňováno*. Problém jeho filosofie *jednostrannost* (chápaní svědomí, sympatie, cti či touhy po duchovní dokonalosti). V *básnicích a jiných filosofech* našel M. to, co chybí B. M. filosofie cíleně *eklektická*.
- M. *rozšiřuje horizonty*, dává prostor pocitům a emocím, estetickému a duchovnímu. Ale o *základech B. filosofie nepochyboval: sledování veřejného dobra*.
- B. ale ignoroval *otážku charakteru*. Dává váhu pocitům a jejich schopnosti se rozvíjet.

II. 2 O svobodě

- nejdůležitější politický spis (1859). Obrana *silného principu negativní svobody*: u. ponechává člověka zranitelného ze strany většiny. *Ochranný prostor pro jednotlivce*. Jak vládá, tak společnost mohou utlačovat jednotlivce.
- *tyranie většiny*. Též *moc převládajících názorů a pocitů*, tendence společnosti *vnucovat vlastní myšlenky a praktiky*. Společnost je *v rozporu s individualitou*. Lidé přirozeně *bigotní a netolerantní*. Každý by měl jednat, jak jednáám já.
- *ochrana individuality před společností a vládou*. Dělicí čára mezi tím, *co je jednotlivcovu a společnosti*. *Jediným důvodem zásahů do svobody člověka je to, pokud by škodil ostatním*. Jeho *vlastní dobro, fyzické či morální, není dostatečným důvodem*. Tzv. *princip újmy*.
- odlišení 2 sfér:
 - (a) *sféra soukromí* stranou donucujících zásahů dalších lidí (vlády či veřejného mínění). *Nezávislost člověka absolutní*. Nad sebou, svým tělem a myslí, je *suverénní*.
 - (b) *sféra života náležející společnosti*. Veřejná. Společnost oprávněna užít donucení, aby jednotlivec konformní se standardy jednání.
- tento princip *ospravedlněn v termínech nejlepšího zájmu společnosti*. M. hovoří o *permanentních zájmech člověka jako progresivní bytosti*. V jeho zájmu je, aby *hranice mezi soukromím a veřejným respektovány*.
- *odlišení mezi sférami ale není tak jasné*. *Jednání je na sebe-zaměřené, pokud neničí zájmy dalších lidí*. *Princip újmy*: vláda nemůže zasahovat do jednání člověka, pokud neškodí druhým.
- *zabránění škodám ospravedlňuje zásah do svobody*. Musí jít o *škody druhým*. *Nejde zasahovat z morálních důvodů*. *Fyzické či morální dobro člověka není dostatečným ospravedlněním zásahů do svobody*. *Pokud neobrožuje další, musí být ponechána sama o sobě*.

- *žije-li někdo prázdný, ba sebe-destruující život, jeho věc. Můžeme argumentovat, kritizovat či vyhýbat se jeho společnosti. Ale donucení nedovoleno.*
- *M. uznává, že prostopásmé životní styly mohou přinést problémy ostatním: pokud porušuje partikulární povinnost k druhým, nejde o na sebe-orientované jednání. Základem neplnění morálních závazků, nikoliv, že škodí sám sobě.*
- *problém ale je u. ospravedlnění tohoto principu...*

II. 3 Svoboda myšlení a diskuse

- rozlišení mezi soukromým a veřejným platí pro dvě oblasti: svoboda svědomí (úzce spjata se svobodou vyjadřování a publikování vlastních stanovisek) a svoboda žít, jak se člověku líbí. Zmiňuje, ale nediskutuje svobodu sdružování.
- *M. obrana svobody myšlení a vyjadřování nejsilnější v historii západní tradice. I kdyby si jeden člověk myslel něco jiného než lidstvo, nesmí se umlčet. Tři situace: (a) mínění, které chce společnost potlačit, je správné, (b) mylné a (c) komplexní situace, mínění částečně správné, částečně nesprávné. Vždy lepší respektovat svobodu.*
- *ad (a): není ospravedlnitelné potlačit oponující myšlenky. Mohou se ukázat jako pravdivé.*
- *ad (b) perzekuce omylu. Stejně je ale lepší nechat prostor k jejímu vyjádření. Pokud naše myšlenky nejsou nuceny bojovat s oponujícími, ztratí vitalitu. Je třeba je kriticky přezkoumávat. Nestáčí si půjčovat námitky protivníků, ale třeba je představit co nejsilněji.*
- *(c) ve většině případů nejde o perzekuci čisté pravdy či omylu, ale komplexní situaci. Obě strany mají jistý díl pravdy a omylu. Skrze střet myšlenek v otevřené diskusi pravda odlišena od omylu. Objevuje se v čistší a silnější formě.*
- *nutné výjimky: určité formy projevu vedou k bezprostřední veřejné škodě. Škodí ostatním. Projev k našťvanému davu vyzývající k výtržnostem. Falešná reklama, pomluva a křivé svědectví. Určité osoby přímo poškozeny.*

II. 4 Individualita

- *lidé získávají z různosti způsobů života. Životní experimenty žádoucí do té míry, do jaké neškodí druhým.*
- 2 argumenty ve prospěch individuality:
- (1) *Pokrok ve společnosti vychází ze snah výjimečných, kreativních jednotlivců.*
- *pro vznik takových osobností nutnost jejich izolace od dusících účinků veřejného mínění. Génieus může dýchat jen v atmosféře svobody. Je individualističtější – nezapadá do společenských forem.*
- *tento argument ale spočívá na problematických faktických premisách. Důkazy pro to ale nejsou příliš silné. Např. pro vědecké objevy netřeba neobvyklé praxe života. I kdyby byla svoboda nutná pro výjimečné, nemusí být nutná pro obyčejné lidi.*
- (2) *Dovolit žít životy, jak se jim líbí, je nutné pro jejich vlastní rozvoj. Aby osoba naplnila svůj potenciál, musí být schopna činit vlastní volby. Být konformní ke zvyku ze zvyku nepomáhá. Teleologický argument: specificky lidské vlastnosti třeba rozvinout.*
- *pro naplnění schopností nutno je vykonávat. Morální schopnosti jako svaly, které se rozvíjí jen užíváním. Pro rozvoj potenciálu nutnost být ponechám sám sobě, aby mohl vykonávat svou schopnost si vybrat. Volby mohou být nesprávné, ale i nežádoucí volby rozvíjejí něco podstatného. Slepé následování nepovede k naplnění potenciálu.*

- *kontroverzní jádro argumentu: lidé mají určitý potenciál, který mají dosáhnout. Jde o náboženský předpoklad a M. se tak dostal daleko od B. u.*

II. 5 Společnost a jednotlivec

- *nelze zasáhnout do sféry svobody ve prospěch vlastního dobra dané osoby. Neporušitelné pravidlo? Ale někdy nás veřejná autorita chrání před neštěstími. Pokud chce nějaký člověk přejít nebezpečný most a veřejná osoba či jiný člověk nemá čas ho varovat, může ho chytnout a obrátit zpět, aniž by porušila jeho svobodu. Ta spočívá v tom, že člověk činí, co si přeje. Nepřeje si spadnout do řeky.*

- *zásahy možné jen v souladu s předpokládanými touhami. Př. resuscitace obětí nehod v bezvědomí. Daná osoba by chtěla žít. Též zásahy do života mentálně nepřičetné osoby. Její racionální já se chce léčit.*

- *mnohé země ale vyžadují automobilové bezpečnostní pásy a helmy u motorek. Nejsou pokuty za nedodržování v rozporu s M. principy?*

- *osoba chce užít svobody, aby ji ukončila – chce se prodat do otroctví. Nulitní a neplatné a nemůže být vynucováno. Cílem zásahu je starost o svobodu dané osoby. Prodejem do otroctví abdikuje na (budoucí užití) svobodu.*

- *permanentní abdikace svobody. Co ale dočasná abdikace svobody, např. na 5 let. Série smluv být přijatelné, i když by pak trvala celý život. Jiný výklad M.: problém prodeje do otroctví je to, že se činí smlouvou, vynucovanou státem.*

- *jsou M. argumenty konsistentní? Lze je podepřít u.?*

II. 6 Millův utilitarismus

- *zvláštní chápání užítka (permanentní zájmy člověka jako progresivní bytosti).*

- *mnohým ubližuje, jak se chovají druzí (např. bigotní katolíci, muslimové, puritáni, mormoni atd.). Lidé chtějí potírat jednání odlišné od jejich. Podle M. by se pocity většiny neměly počítat. Urážlivé praktiky nelze zakázat ve prospěch dobra těch, kdo je praktikují.*

- *přesto M. zmiňuje příklady, kdy by pocity většiny měly převládnout. Urážky proti veřejné slušnosti. Porušení dobrých mravů poškozují druhé. Př. různých sexuálních skutků a nahoty na veřejnosti.*

- *proč je ale M. tak pozorný k pocitům společnosti ve vztahu k veřejné slušnosti (spíše než k náboženství)? Penalizace veřejné nahoty: je pro lidi nepřijemná. Totéž ale pro některé, když vidí druhé jíst vepře. Proč donucovat v prvním, ale ne v druhém případě?*

- *na rozdíl od B. tudíž rozlišuje hodnoty. 2 důležité aspekty M. u.:*

- *(1) transformuje hrubou teorii u., která lidi připodobňuje ke zvířatům. Kvalitativní nadřazenost některých potěšení nad jinými. Mentální potěšení vyšší než tělesná. Absurdní, aby hodnocení štěstí záviselo jen na kvantitě.*

- *lepší potěšení zahrnují využití vyšších schopností. Mentální potěšení nadřazena fyzickým. Potěšení kultivované mysli, schopné ocenit umění, poezii, historii atd. Lidé, kteří zakusili kvalitativně vyšší i nižší potěšení, preferují vyšší.*

- *není ale jasné, že lidé, kteří zakusili jak fyzické, tak mentální potěšení, vždy podporují druhé. I když lidé, kteří zakusili oba dva typy, preferují mentální potěšení, co to dokazuje? Určité druhy osob jsou schopny se dostat to intelektuálního království a zakoušet jeho*

pořeseni. Proč by ale jiní lidé měli dát stranou své preference a nesledovat je? Když jsou tak konstituováni, že si více užívají fyzická pořeseni.

- kvalitativní nadřazenost vyšších pořeseni je podstatná pro M. argument. Lepší být nenaplněným, než naplněnou sviní; lepší nenaplněným Sokratem než naplněným hlupákem. Svině a hlupák nemusí souhlasit, protože znají jen svou stranu věci. Druhá skupina zná obě strany. Právým soudcem ten, kdo zakusil celou řadu věcí.

- kultivování intelektuálních schopností povede k nadřazenému životu. Pokud je svoboda k tomu nutná, musí být chráněna. M. má estetické pojetí štěstí.

- (2) snaha smířit zájmy jednotlivce a společnosti. Vyšší pořitky nejsou jen intelektuální. Těž vznešené pocity, které cílí na starost o další lidi. B. potíží: má aktér vážit jen konsekvence pro něho samého, nebo pro kohokoliv, kdo je jimi zasažen? Dle M.: standardem největší štěstí obecně. Problém B. vysvětlit primát veřejného dobra.

- M. komplexnější pohled na pořitky: Vznešenost charakteru spjata s altruismem. Život kvalitativně vyšších pořeseni se sestává z rozvoje vznešenějších pocitů. Pokud je lidé kultivují, ochotni činit dobro pro společnost než jen pro sebe. Lidé mají sociální pocity a svědomí. Přirozeně se cítí členy společnosti. Čím silnější tyto postoje ve společnosti, soukromé a veřejné dobro jsou smířeny. Všichni jsou pak na tom lépe.

- nedostatky M.: zavedení rozlišení mezi vyššími a nižšími pořitky a zdůraznění rozvoje lidských schopností komplikuje u. Neostré a nahodilé pojmy, nepřesné a subjektivní, metafyzické, ba náboženské (byli jsme stvořeni dobrou bytostí, která nám dala schopnosti ke kultivaci a rozvinutí). Jak je ospravedlnit skeptikům?

- těžké počítat důsledky sociálních politik. Jednoduchý B. kalkul zmařen. Nové a neřešitelné neshody. Boří se tak původní vědecká metoda řešení otázek politiky.

- argument ve prospěch individuální svobody závisí na schopnosti lidí rozvíjet vyšší schopnosti. Nejlepší je, pokud lidé ponechání sami sobě. M. je optimistický k lidské přirozenosti a potenciálu. Děti potřebují vedení. Stejně tak lidé podobní dětem (nezpůsobivé osoby). I nižší stádia vývoje společností. Kritika: mnozí, ba většina lidí by profitovali z řízeného vedení (James Fitzjames Stephen: situace člověka je taková, že musíme být omezoováni a donucováni při prakticky všech jednáních).

- je tu prostor, v němž by lidé měli být podrobeni donucení v zájmu vlastního dobra. Má pravdu M. nebo S.? Těžko říct. M. pozice ale spočívá na předpokladech, které nejsou evidentně pravdivé a rigorózně vyargumentované.

II. 7 Millův liberalismus

- potenciál jednotlivce se rozvinout uvnitř společnosti. Velká role společnosti při tvarování lidských cílů. Silné oddělení mezi jednotlivcem a společností u M. eroduje. Jednotlivec je také společenskou bytostí. Spojen s ostatními sociálními pocity. Klasičtí liberálové nahlíží na společnost jako na souhrn jednotlivců. Podle M. jsou ale jednotlivci a společnost úzce spjaty. Zájmy společnosti ale nejsou nic jiného než zájmy jejích členů.

- stát je instrumentální; prostředkem k dosažení před-existujících cílů. Zde se M. odlišuje: pro své rozvíjení vyšší schopnosti lidí vyžadují společnost. Ta není čistě jen instrumentální. I politiku má cenné edukační důsledky.

- stát v procesu transformace: v době M. přebírá mnohé funkce sociálního blahobytu. M. to přijímá.

- M. však *propaguje negativní svobodu*, absenci donucujícího zasahování ze strany dalších lidí. *Distinkci mezi tím, kdy je jednotlivec ponechán sám sobě a co si může nárokovat stát*. Důraz na *vzdělání a rozvoj lidského potenciálu* může ospravedlňovat *zásahy pro tyto cíle*. Ovšem M. *obrana soukromé sféry* z něj činí hlavní postavu liberální tradice.

II. 8 Podrobení žen

- *první liberál aplikující principy liberalismu na postavení žen*.

- M. podporoval *poskytnutí volebního práva ženám*. *Nesouhlasil s otcem*. Líbily se mu *socialistické argumenty o rovnosti pohlaví*. Zvolen do Parlamentu v roce 1865, pokus změnit zákony, aby volební právo žen. Neuspěl, ale nějaké hlasy získal. I M. *manželka podporovala emancipaci žen*. M. radikálnější, než vyjádřil v knize.

- *kritizoval existující pořádky*: dusí ženy, jak muži, tak ženy vedou méně spokojené životy. Brání to rozvoji. Právní podrobení žen nahradit *dokonalou rovností*; již žádná privilegia a handicapy.

- *situace žen zoufalá*. Právně *jako služky*. Po sňatku nemají *žádná práva na majetek*.

(včetně jejího dědictví). *Děti manžela*. *Žádná práva proti manželům*. Jsou-li *fyzicky zneužívány*, vrací se do opatrovnictví zneužívajícího. *Málo politických práv*. Nemohou získat zaměstnání, musí se nutně vdát. *Závisí na mužích*, musí se jim líbit. Vychovány, aby byly přitažlivé pro muže.

- *rodina školou despotismu*. V minulosti *pravidlem lidského života síla*. Ženy fyzicky slabší, otroctví. *Nadvláda síly se postupně ztrácí*: otroctví, od absolutní monarchie k demokracii. Trvá ale *podřízené žen*.

- protože *tak věci vždycky byly, nahlíženy jako přirozené*. Muži to snadno přijímají. *Ospravedlňuje to jejich vášně a osobní zájmy*. Moc *výchovy a indoktrinace* vede k přijetí ženami.

- *kritika ustálených předsudků*. *Existující uspořádání jen zvyková*. *Vliv vzdělání a kulturních sil*. Vztahy mezi muži a ženami nereflektují přirozenost, ale *výsledkem sociálních uspořádání*.

- zacházení se ženami *hodnotit podle důsledků pro společnost*. To, jak se věci mají, není důsledkem srovnávacího přezkumu, ale *primitivního pravidla síly*. *Aplikace u. standardů upřednostňuje jiná uspořádání*. *Podrobení žen zdrojem zle* (analogie k otroctví). *Emancipaci ulehčí utrpení; ku prospěchu společnosti*. *Každá osoba je navíc nejlepším soudcem svých zájmů a štěstí*. Společnost bude *těžít z osvobození žen*.

- podle *současného feminismu* se neosvobodil od *konvenčních mínění o rodině*. Přijímá *přirozenou dělbu práce* v rodině. Muž by měl pracovat, žena zůstat doma a starat se o dům a děti. Neměla by pracovat mimo domov.

- kvůli spokojenosti s existujícím uspořádáním *potřeba rozsáhlých státních zásahů*. *Muži totiž benefitují z existujících vztahů*; přináší jim to *značné potěšení*. Budou *se bránit navrhovaným změnám*. *Státní zásahy* ve vzdělání a ochraně žen v jejich domovech a na pracovním trhu nutné. *Těžké smířit s důrazem na omezení donucování*.

- M. věří v *transformující moc vzdělání a kultury* a důsledky *otevřené diskuse a experimentů v životě*. Byť M. cítí *sympatii k romantikům*, *zůstává racionalistický* – jednání není vedeno vášněmi a city, ale myšlenkami. *Dominantní myšlenky ale nesprávné*. Nutnost proti nim bojovat.

Povinná literatura:

- Mill, John S. 2018. „O svobodě.“ In: *Vybrané spisy o etice, společnosti a politice II*. Praha: Oikoymenh, s. 9–23 (14 stran) (poznámka: jedná se Úvod Millova klíčového spisu *On Liberty*).
- Mill, John S. 2016. „Utilitarismus“. In: *Vybrané spisy o etice, společnosti a politice I*. Praha: Oikoymenh, s. 42–49 (7 stran).
- Shapiro, Ian 2003. *Morální základy politiky*. Praha: Karolinum, kap. 2 („Klasický utilitarismus“) a část kap. 3 („Spojení práv a užitečnosti“), s. 21–34, 49–59 (23 stran).
- Sobek, Tomáš 2016. *Právní rozum a morální cit. Hodnotové základy právního myšlení*. Praha: Ústav státu a práva, s. 43–49 (6 stran).

Doporučená literatura:

- Brink, D. 2013. *Mill's Progressive Principles*. Oxford: Oxford University Press; Bykvist, K. 2010. *Utilitarianism: A Guide for the Perplexed*. London: Continuum; Capaldi, N. 2004. *John Stuart Mill: a Biography*. Cambridge: Cambridge University Press; Crimmins, J. E. 2004. *On Bentham*. Belmont, CA: Wadsworth; Crimmins, J. E. 2011. *Utilitarian Philosophy and Politics: Bentham's Later Years*. London & New York: Continuum; Devigne, R. 2006. *Reforming Liberalism: J.S. Mill's Use of Ancient, Religious, Liberal, and Romantic Moralities*. New Haven, CT: Yale University Press; de Lazari-Radek, K. and Singer, P. 2017. *Utilitarianism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press; Dinwiddy, J. R. 1989. *Bentham*. Oxford: Oxford University Press; Donner, W. 1991. *The Liberal Self: John Stuart Mill's Moral and Political Philosophy*. Ithaca, NY: Cornell University Press; Donner, W. and R. Fumerton 2009. *Mill*. Malden, MA: Wiley-Blackwell; Eggleston, B. and Miller, D. E. (eds.) 2014. *The Cambridge Companion to Utilitarianism*. Cambridge: Cambridge University Press; Harrison, R. 1983. *Bentham*. London: Routledge and Kegan Paul; Hart, H. L. A. 1982. *Essays on Bentham: Studies on Jurisprudence and Political Theory*. Oxford: Clarendon; Hume, L. J. 1981. *Bentham and Bureaucracy*. Cambridge: Cambridge University Press; Kelly, P. J. 1990. *Utilitarianism and Distributive Justice: Jeremy Bentham and the Civil Law*. Oxford: Clarendon; Kinzer, B. 2007. *J.S. Mill Revisited: Biographical and Political Explorations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan; Levin, M. 2004. *J.S. Mill on Civilization and Barbarism*. London: Routledge; Lively, J. and J. C. Rees (eds.) 1978. *Utilitarian Logic and Politics: James Mill's "Essay on Government", Macaulay's critique and the ensuing debate*. Oxford: Clarendon Press; Loizides, A. 2013. *John Stuart Mill's Platonic Heritage: Happiness Through Character*. Plymouth: Lexington Books; Macleod, C. and D. Miller (eds.) 2017. *A Companion to John Stuart Mill*. Oxford: Wiley-Blackwell; Miller, D.E. 2010. *J.S. Mill*. Cambridge: Polity Press; Postema, G. J. 1989. *Bentham and the Common Law Tradition*. Oxford: Clarendon; Riley, J. 2015. *The Routledge Philosophy Guidebook to Mill's On Liberty*. New York, NY: Routledge; Rosen, F. 2003. *Classical Utilitarianism from Hume to Mill*. London & New York: Routledge; Rosenblum, N. 1978. *Bentham's Theory of the Modern State*. Cambridge, MA: Harvard University Press; Ryan, A. 1987. *The Philosophy of John Stuart Mill*. New York: Humanity Books; Scarre, G. 2007. *Mill's On Liberty*. London: Continuum; Schofield, P. 2006. *Utility & Democracy: The Political Thought of Jeremy Bentham*. Oxford: Oxford University Press; Schofield, P. 2009. *Bentham: A Guide for the Perplexed*. London: Continuum; Semple, J. 1993. *Bentham's Prison: A Study of the Panopticon Penitentiary*. Oxford: Clarendon Press; Skorupski, J. 1989. *John Stuart Mill*. London: Routledge; Skorupski, J. 2006. *Why Read Mill Today?* London: Routledge; Smart, J. J. C. and Williams, B. 1973. *Utilitarianism: For and Against*. Cambridge: Cambridge University Press, Sokol, M. 2011. *Bentham on Sex and Marriage: Law and Utility in Historical Context*. London: Continuum; Vogler, C. 2016. *John Stuart Mill's Deliberative Landscape*. London: Routledge; Urbinati,

N. 2002. *Mill on Democracy: From the Athenian Polis to Representative Government*. Chicago, IL: University of Chicago Press.